

Универзитет у Београду
Машински и Математички факултет
Индустрија 4.0

Пројектни задатак

ACO for robot (autonomous vehicle) path planning

Рачунарска интелигенција

Адријана Симеуновић 4001/2023

Марко Симић 4002/2023

Београд, октобар 2025. године

Садржај

1. Увод	3
2. Опис решења проблема	4
2.1. Традиционални АСО алгоритам	4
2.1.1. Вероватноћа одабира путање	4
2.1.2. Ажурирање феромона	5
2.2. Имплементација АСО алгоритма за проблем планирања путање аутономном робота	5
2.2.1. Функција циља	6
3. Експериментални резултати	8
3.1. Проблем 1	8
3.2. Проблем 2	10
3.3. Проблем 3	12
3.4. Проблем 4	14
4. Закључак	16
5. Литература	17

Списак слика

3.1. Најкраћа путања проблем 1	9
3.2. Најкраћа путања из рада [1] проблем 1	9
3.3. Најкраћа путања - проблем 2	11
3.4. Најкраћа путања из рада [2] - проблем 2	11
3.5. Најкраћа путања - проблем 3	13
3.6. Најкраћа путања из рада [2] - проблем 3	13
3.7. Најкраћа путања - проблем 4	15
3.8. Најкраћа путања из рада [3] - проблем 4	15

1. Увод

Планирање путање представља један од кључних проблема у области аутономних возила и мобилне роботике. Циљ овог процеса је одређивање оптималне руте од почетне до циљне тачке, уз избегавање препрека и поштовање ограничења окружења. Ефикасно планирање путање има директан утицај на безбедност, поузданост и енергетску ефикасност аутономних система.

Алгоритам **Ant Colony Optimization (ACO)**, инспирисан колективним понашањем мравља у природи, један је од познатијих метахеуристичких приступа који се успешно примењује за решавање проблема оптимизације, укључујући и проналазак путање. Традиционални АСО алгоритам показује добре резултате у проналажењу глобално оптималних решења захваљујући механизму феромонске комуникације и хеуристичког претраживања простора. Међутим, у својој основној форми, АСО се суочава са одређеним ограничењима, као што су спора конвергенција, могућност заглављивања у локалним оптимумима и формирање стаза које нису довољно глатке за практичну примену у реалним условима.

У овом раду фокус је на имплементацији и анализи традиционалног АСО алгоритма за проналазак путање аутономног возила. Добијени резултати упоређени су са резултатима из релевантних истраживања из литературе, конкретно радова *Research on path planning of mobile robot based on improved ant colony algorithm* [1] (Хуе и Ву, 2021), *Path planning of mobile robot based on improved ant colony algorithm for logistics* [2] (Хуе и др., 2021) и *Path planning for autonomous vehicles based on improved ant colony algorithm* [3] (Вен и др., 2025), како би се сагледале перформансе основне верзије алгоритма у односу на приступе које смо применили.

2. Опис решења проблема

2.1. Традиционални ACO алгоритам

Ant Colony Optimization (ACO) је метахеуристички алгоритам инспирисан природним понашањем колоније мравца у процесу тражења најкраћег пута између мравињака и извора хране. Основна идеја алгоритма је симулација колективне интелигенције мравца који, кроз интеракцију путем феромона, постепено граде оптимално решење.

ACO алгоритам се заснива на итеративном процесу у коме мрави граде могућа решења и ажурирају информације о феромону на основу квалитета пронађених путања. Током сваке итерације сваки мрав:

- Креће са почетне тачке.
- Бира следећу тачку (чвор) на основу вероватноће засноване на количини феромона и хеуристичке информације.
- Након што сви мрави изграде своје путање, вредности се ажурирају тако да боље путање добију више феромона.

На овај начин, с временом, мрави колективно конвергирају ка најкраћој (или приближно најкраћој) путањи.

2.1.1. Вероватноћа одабира путање

Када се мрав налази у чвору i и треба да изабере следећи чвор j , вероватноћа избора дефинише се формулом:

$$P_{ij}(t) = \begin{cases} \frac{[\tau_{ij}(t)]^\alpha \cdot [\eta_{ij}]^\beta}{\sum_{k \in N_i} [\tau_{ik}(t)]^\alpha \cdot [\eta_{ik}]^\beta}, & \text{ако } j \in N_i \\ 0, & \text{иначе} \end{cases}$$

где су:

- $(\tau_{ij}(t))$ —количина феромона на грани између чворова i и j у тренутку t
- $\eta_{ij} = \frac{1}{d_{ij}}$ —хеуристичка информација (обично обрнута вредност растојања)

- α — параметар који одређује утицај феромона
- β — параметар који одређује утицај хеуристичке информације
- N_i — скуп чворова доступних из чвора i

Ова формула моделује компромис између експлоатације (прати се већ позната добра путања) и експлорације (истражују се нове руте).

2.1.2. Ажурирање феромона

По завршетку једне итерације, количина феромона на свакој грани ажурира се по следећој формули:

$$\tau_{ij}(t+1) = (1 - \rho) \cdot \tau_{ij}(t) + \sum_{k=1}^m \Delta\tau_{ij}^k(t)$$

где су:

- ρ — коефицијент испаравања феромона $0 < \rho < 1$
- m — број мрав
- $\Delta\tau_{ij}^k(t)$ — количина феромона коју мрав k оставља на грани (i, j) , дефинисана као:

$$\Delta\tau_{ij}^k(t) = \begin{cases} \frac{Q}{L_k}, & \text{ако мрав } k \text{ користи грану } (i, j) \\ 0, & \text{иначе} \end{cases}$$

где је Q константа, а L_k дужина путање коју је пронашао мрав k .

На овај начин, краће и боље путање добијају више феромона, што повећава вероватноћу да буду изабране у следећим итерацијама.

2.2. Имплементација АСО алгоритма за проблем планирања путање аутономном робота

Имплементиран је традиционалан Ant Colony Optimization (ACO) алгоритам за решавање проблема проналаска путање аутономног возила у дискретном простору. Алгоритам је реализован у програмском језику Python, уз коришћење библиотека NumPy и Matplotlib за нумеричке операције и визуелизацију резултата. Описана имплементација алгоритма може се пронаћи у оквиру GitHub репозиторијума [4].

Простор претраге је представљен као дводимензионални простор (grid) димензије $GRID_SIZE \times GRID_SIZE$, где свако поље представља могућу позицију робота. Препреке су дефинисане као скуп координата *obstacles*, док су *START* и *GOAL* фиксне тачке које означавају почетак и крај путање.

Путања сваког мравца моделована је као низ парова координата (x,y) , при чему се мрав може кретати у осам могућих праваца (четири ортогонална и четири дијагонална корака). За дијагоналне покрете коришћен је повећани трошак од 1.41, што симулира реалну еуклидску дистанцу.

Избор следећег чвора врши се случајним одабиром, притом не узимајући у обзир претходно посећене чворове. Тај избор зависи како од количине феромона, тако и од дистанци од тренутног до наредних чворова. Однос између ове две карактеристике, односно колико која утиче на одлуку, моделује се параметрима α и β .

Након сваке итерације, када последњи мрав одреди своју путању, ажурирају се вредности феромона. Најпре се, глобално, вредност феромона смањује за фактор испаравања, а након тога се вредност феромона на пољима која су посећена повећава вредност феромона. Вредност феромона се повећава у складу са дужином остварене путање, где се већа количина феромона додаје уколико је путања краћа.

У спроведеној имплементацији коришћени су следећи параметри:

- број итерацијама
- број мравца
- параметри α и β
- коефицијент испаравања феромона ρ
- коефицијент количине феромона Q

Алгоритам се извршава фиксни број итерација, при чему се након сваке итерације чува најкраћа пронађена путања. На крају извршавања врши се визуелизација најбоље путање у односу на препреке и крајњу тачку.

2.2.1. Функција циља

Функција циља дефинисана је као минимизација укупне дужине путање, при чему се укупни трошак израчунава као збир свих корака које мрав направи:

$$L_k = \sum_{(i,j) \in path_k} d_{ij}$$

Циљ алгоритма је проналажење путање са минималним L_k (односно са најмањом вредношћу `best_cost`). Најбоља пронађена путања се чува као `best_path`, а њен трошак као `best_cost`. На крају сваке итерације, уколико је пронађена краћа путања, она се исписује у конзоли.

3. Експериментални резултати

У овом поглављу биће приказани и анализирани експериментални резултати добијени применом АСО алгоритма. Затим су та решења упоређена са резултатима објављеним у литератури за исте експерименталне сценарије. На овај начин омогућено је вредновање квалитета, стабилности и ефикасности имплементације, као и сагледавање њене позиције у односу на постојећа решења.

3.1. Проблем 1

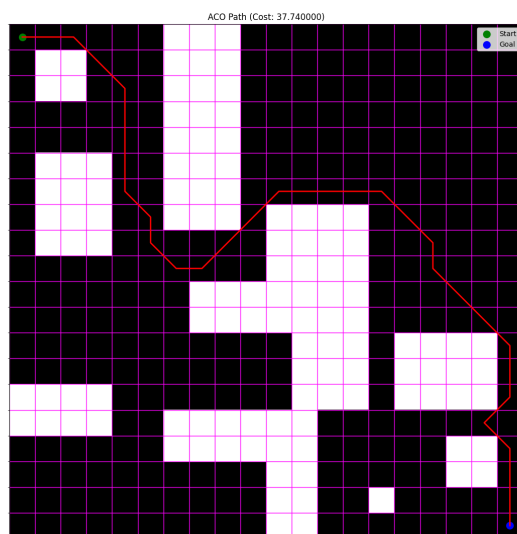
У циљу објективног вредновања ефикасности имплементације, алгоритам је тестиран на истом проблему и уз исте параметре као у референтном научном рад [1]. Поставке као што су број мрава, коефицијент испаравања феромона и број итерација, преузети су директно из описаног експерименталног окружења, како би поређење било методолошки оправдано. Коефицијенти α и β се разликују и износе 2 и 1 респективно. Алгоритам је покренут 10 пута, а у табели 3.1 представљени су резултати.

Табела 3.1. Резултати тестирања проблем 1

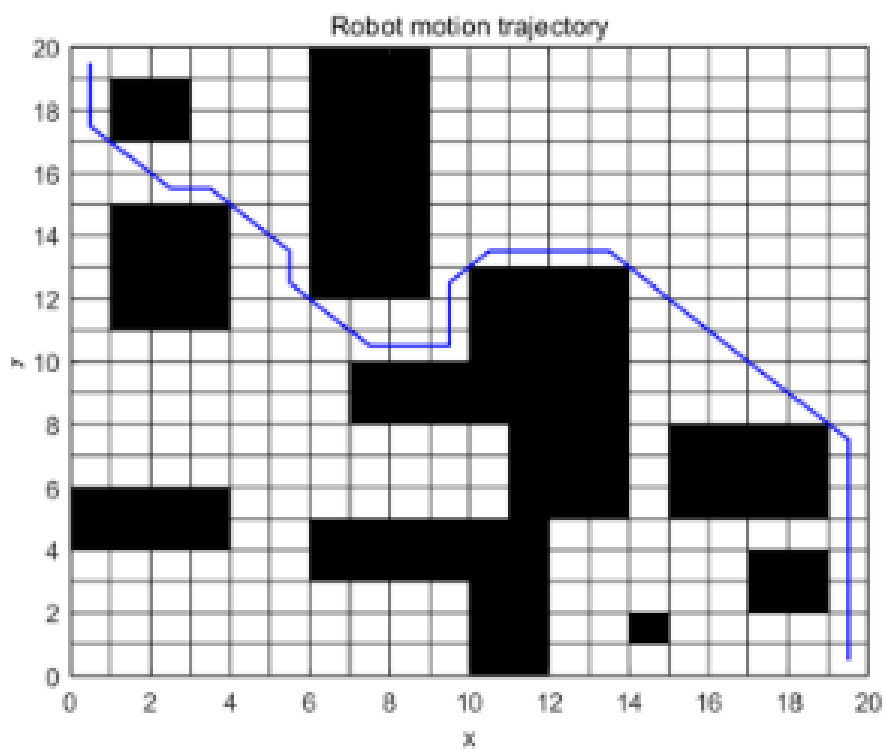
Алгоритам	Просечна дужина путање	Најбоља путања	Просечан број итерација
Алгоритам из рада [1]	36,30196	34,3848	10,2
Алгоритам из овог рада	42,46	37,74	128,0

На основу приказаних резултата може се уочити да имплементација алгоритма из овог рада показује спорију конвергенцију и нешто лошији квалитет решења у односу на референтну верзију. Просечна дужина путање и најбоља пронађена путања су веће, док је број итерација потребан да би се достигло најбоље решење значајно већи (128 у односу на 10,2). Ово указује да алгоритам из литературе ефикасније усмерава мраве ка оптималнијим решењима и брже стабилизује феромонску мапу.

Најкраћа пронађена путања постигнута у 128. итерацији и износи 37,74, приликом једног покретања, приказана је на слици 3.1, док је на слици 3.2 приказана најбоља пронађена путања са којом се упоређује.

Слика 3.1. Најкраћа путања проблем 1

Слика 3.2. Најкраћа путања из рада [1] проблем 1

3.2. Проблем 2

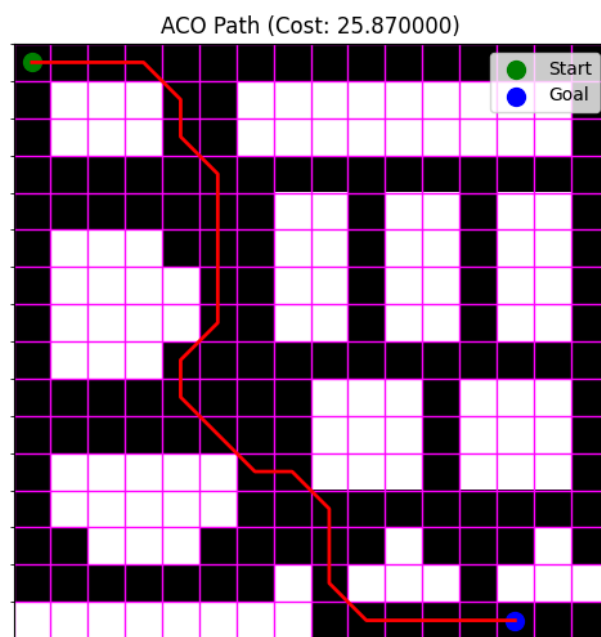
У циљу објективног вредновања ефикасности имплементације, алгоритам је тестиран на истом проблему и уз исте параметре као у референтном научном раду [2]. Поставке као што су број мрава, коефицијент испаравања феромона и број итерација, преузети су директно из описаног експерименталног окружења, како би поређење било методолошки оправдано. Коефицијенти α и β се разликују и износе 2 и 1 респективно. Алгоритам је покренут 10 пута, а у табели 3.2 представљени су резултати.

Табела 3.2. Резултати тестирања проблем 2

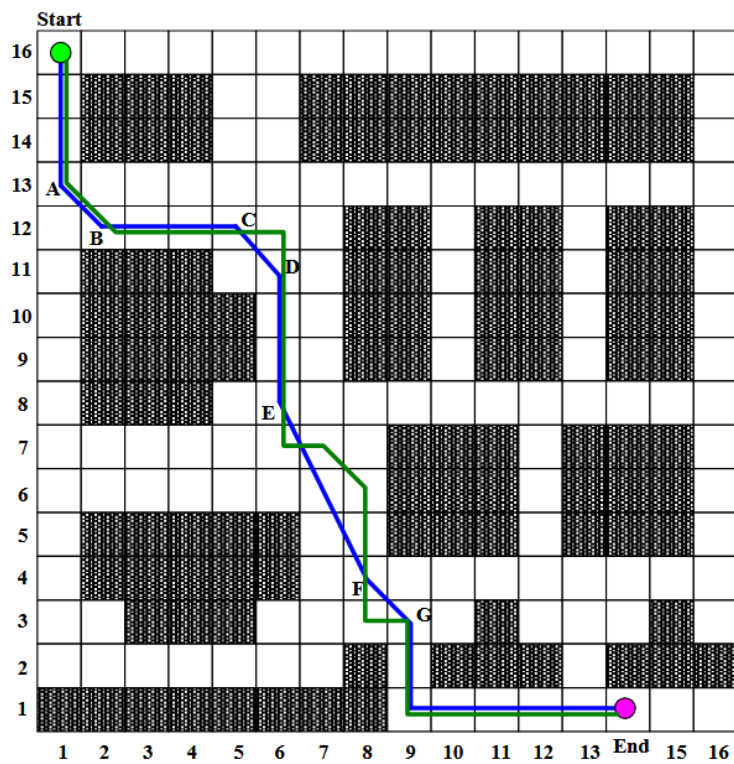
Алгоритам	Просечна дужина путање	Најбоља путања	Просечан број итерација
Алгоритам из рада [2]	28,14	24,53	61
Алгоритам из овог рада	28,11	25,87	9,67

На основу добијених резултата може се уочити да обе имплементације постижу сличан просечан квалитет путање (28,14 и 28,11), што указује на то да предложени алгоритам даје конкурентна решења у погледу дужине пронађене путање. Међутим, разлика је приметна када се посматра најбоља пронађена путања и динамика конвергенције. Референтни алгоритам је постигао нешто бољу минималну вредност путање (24.53 у односу на 25.87), али је за то било потребно знатно више итерација (61 уместо 9.67).

Најкраћа пронађена путања постигнута у 5. итерацији и износи 25,87, приликом једног покретања, приказана је на слици 3.3, док је на слици 3.4 приказана најбоља пронађена путања са којом се упоређује.

Слика 3.3. Најкраћа путања - проблем 2

Слика 3.4. Најкраћа путања из рада [2] - проблем 2

3.3. Проблем 3

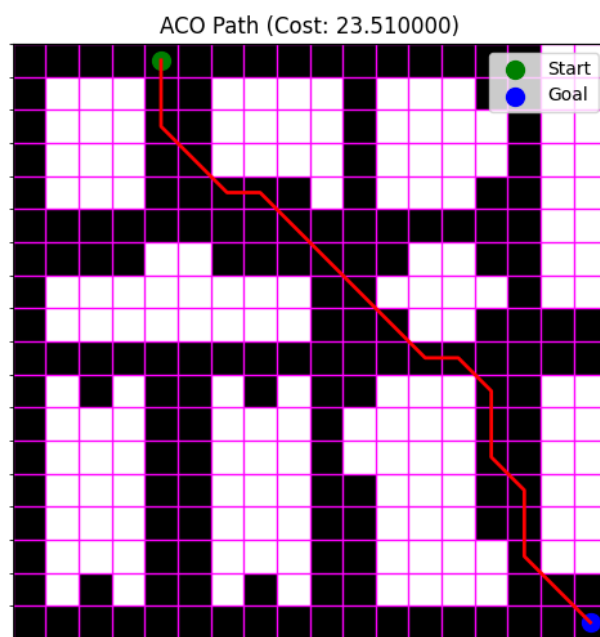
У циљу објективног вредновања ефикасности имплементације, алгоритам је тестиран на истом проблему и уз исте параметре као у референтном научном раду [2]. Поставке као што су број мрава, коефицијент испаравања феромона и број итерација, преузети су директно из описаног експерименталног окружења, како би поређење било методолошки оправдано. Коефицијенти α и β се разликују и износе 2 и 1 респективно. Алгоритам је покренут 10 пута, а у табели 3.3 представљени су резултати.

Табела 3.3. Резултати тестирања проблем 3

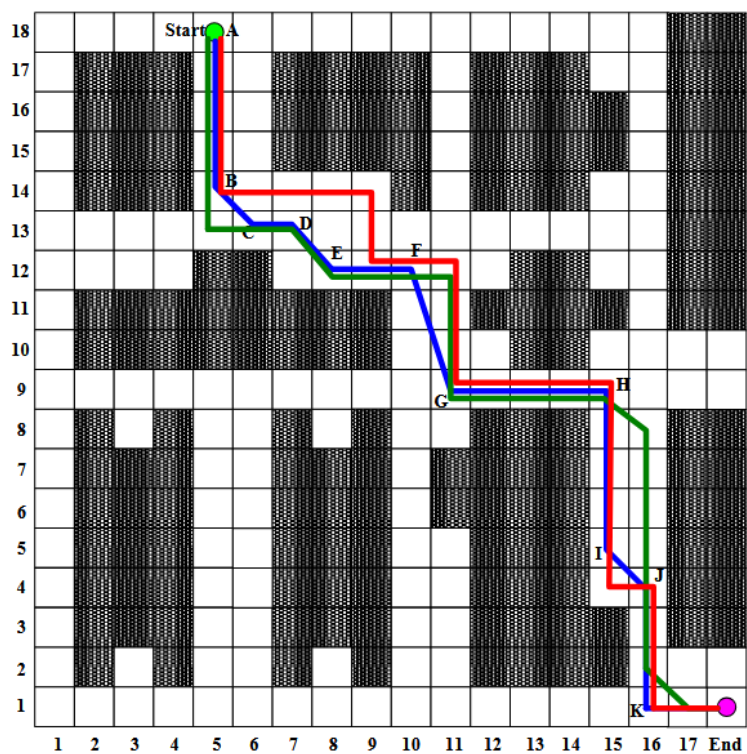
Алгоритам	Просечна дужина путање	Најбоља путања	Просечан број итерација
Алгоритам из рада [2]	29,14	25,42	72
Алгоритам из овог рада	26,69	23,51	32,4

На основу резултата приказаних у табели може се уочити да имплементација из овог рада остварује бољу најбољу пронађену путању (23,51 у односу на 25,42), као и мању просечну дужину путање (26,69 уместо 29,14). То значи да алгоритам у просеку и у најповољнијем случају проналази краће и ефикасније путање. Такође просечан број итерација који је потребан да се дође до оптималног решења је знатно мањи и алгоритам брже конвергира.

Најкраћа пронађена путања постигнута у 45. итерацији и износи 25,51, приликом једног покретања, приказана је на слици 3.5, док је на слици 3.6 приказана најбоља пронађена путања са којом се упоређује.

Слика 3.5. Најкраћа путања - проблем 3

Слика 3.6. Најкраћа путања из рада [2] - проблем 3

3.4. Проблем 4

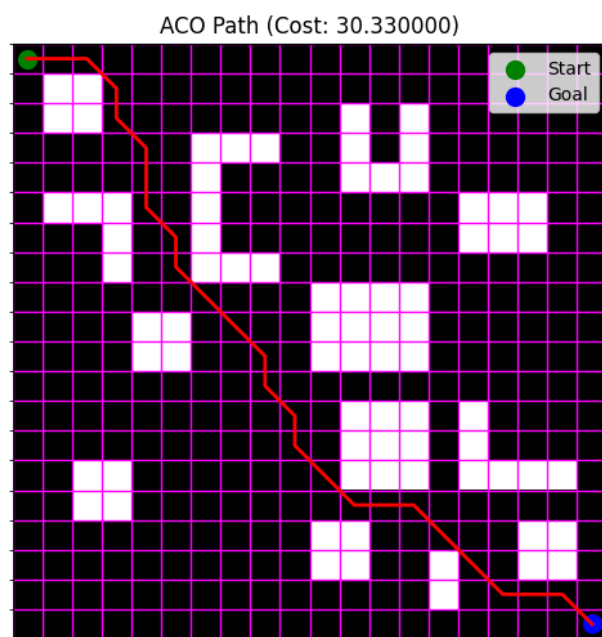
У циљу објективног вредновања ефикасности имплементације, алгоритам је тестиран на истом проблему и уз исте параметре као у референтном научном раду [3]. Поставке као што су број мрава, коефицијент испаравања феромона и број итерација, преузети су директно из описаног експерименталног окружења, како би поређење било методолошки оправдано. Коефицијенти α и β се разликују и износе 2 и 1 респективно. Алгоритам је покренут 10 пута, а у табели 3.4 представљени су резултати.

Табела 3.4. Резултати тестирања проблем 4

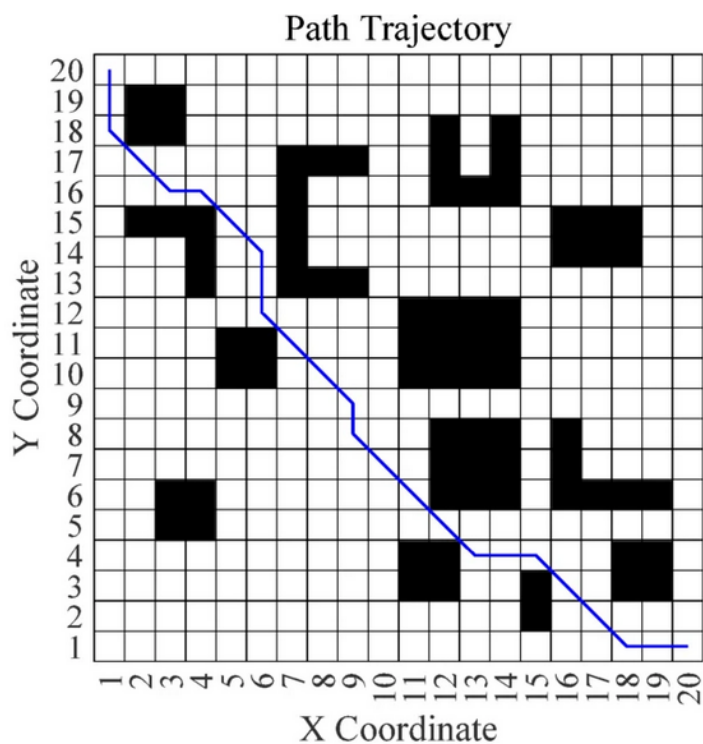
Алгоритам	Просечна дужина путање	Најбоља путања	Просечан број итерација
Алгоритам из рада [3]	?	29,8	16
Алгоритам из овог рада	32,98	30,3300000000000002	142,33

Најбоља пронађена путања је упоредива (30,33 у односу на 29,8), а узевши у обзир просечну дужину путање коју која износи 32,98 примећује се да алгоритам конзистентно остварује добра решења. С друге стране, број итерација потребан за постизање најбољег решења је значајно већи у нашем алгоритму (142,33 у односу на 16), што показује спорију конвергенцију. Ово је очекивано, јер се ради о основној имплементацији АСО алгоритма без додатних механизма који побољшавају брзину конвергенције.

Најкраћа пронађена путања постигнута у 268. итерацији и износи 30,33, приликом једног покретања, приказана је на слици 3.7, док је на слици 3.8 приказана најбоља пронађена путања са којом се упоређује.

Слика 3.7. Најкраћа путања - проблем 4

Слика 3.8. Најкраћа путања из рада [9] - проблем 4

4. Закључак

У овом раду представљена је имплементација традиционалног АСО (Ant Colony Optimization) алгоритма за решавање проблема проналажења путање. Алгоритам је тестиран на више експерименталних сценарија и резултати су упоређени са подацима из релевантне литературе.

Анализа резултата показује да предложена имплементација доследно проналази квалитетна решења, али уз спорију конвергенцију и понекад нешто веће просечне дужине путање у односу на референтне алгоритме. Ово је очекивано, с обзиром на то да се ради о основној верзији АСО алгоритма, без додатних механизма за убрзавање конвергенције или побољшање претраживања простора решења.

Ипак, експериментални резултати потврђују исправност и стабилност имплементације и показују да алгоритам ефикасно балансира између експлоатације и експлорације. Резултати такође пружају добру основу за будућа побољшања, као што су увођење адаптивних параметара, локалних оптимизација или хибридних метода, с циљем да се постигну боља решења уз краће време извршавања.

5. Литература

- [1] Chenglong Xue, Jian Wu, *Research on path planning of mobile robot based on improved ant colony algorithm*, School of Mechanical Engineering, Nanjing University of Science and Technology, Nanjing 210094, China
- [2] Path planning of mobile robot based on improved ant colony algorithm for logistics
Tian Xue, Liu Li, Liu Shuang, Du Zhiping and Pang Ming
Доступно: <https://www.aimspress.com/data/article/preview/pdf/6062fe4dba35de1a1fbde4ce.pdf>
Приступљено: 28. октобар 2025.
- [3] Path planning for autonomous vehicles based on the improved ant colony algorithm for logistics
Guoqiang Wen, Zhiwei Guan, Hongxia Zhang, Rui Liu, Shuntang Hu and Ruzhen Dou
Доступно: <https://www.nature.com/articles/s41598-025-20120-8>
Приступљено: 28. октобар 2025.
- [4] ACO_robot_path_plannig Repo
Доступно: https://github.com/mark0marko/ACO_robot_path_plannig
Приступљено: 28. октобар 2025.